

S

Sustainable Success of Homestay from the Perspectives of Homestay Community Leaders in Four Regions of Thailand

Kreangchai Rungfamai^{1*}

Saranya Sritongmas²

Received: October 30, 2018 Revised: March 22, 2019 Accepted: April 3, 2019

Abstract

This paper aimed to investigate sustainable approaches of a successful homestay business from community leaders' perspectives in four regions of Thailand. For this purpose, in-depth interviews were conducted with four selected leaders of four homestays from the country's four region. They were 1) Bahn Ta Khun Thong Homestay, Chiang Rai Province; 2) Sai Noi Homestay, Ayutthaya Province; 3) Kao Yao Noi Homestay, Phang Nga Province; and 4) Bann Prasard Homestay, Nakhorn Ratchasima Province. The findings indicated that there were seven sustainable approaches of the successful homestay business in Thailand: 1) community participation and community unity, 2) efficient management of the community, 3) capable community leaders, 4) quality standards of the accommodation, 5) identity of local products and service, 6) support of external organizations and 7) marketing and public relations.

Keywords: community-based tourism, sustainable success, homestay

---

¹ Living Place Condominium, Ladprao 138, Bangkok

² Business Administration, Dusit Thani College

* Corresponding author. E-mail: kreangchai_tdai@hotmail.com

ก

ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์จากมุมมอง ผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ 4 ภูมิภาคของไทย

เกรียงชัย รุ่งฟ้าใหม่^{1*}
สรรพญา ศรีทองมาศ²

วันรับบทความ: October 30, 2018 วันแก้ไขบทความ: March 22, 2019 วันตอบรับบทความ: April 3, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจโฮมสเตย์จากมุมมองของผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ที่ประสบความสำเร็จจากทั้ง 4 ภูมิภาคของประเทศไทย การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือ ประธานโฮมสเตย์จำนวน 4 ท่านที่ได้รับการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากโฮมสเตย์ 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ 1) โฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง จังหวัดเชียงราย 2) โฮมสเตย์ไทรน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) โฮมสเตย์เกาะยวน้อย จังหวัดพังงา และ 4) โฮมสเตย์บ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์ไทยประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) ความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน 2) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของชุมชน 3) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน 4) คุณภาพมาตรฐานของที่พักรัก 5) ผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ของชุมชน 6) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกต่อชุมชน และ 7) การตลาดและการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน ความสำเร็จอย่างยั่งยืน โฮมสเตย์

¹ ลิฟวิ้งเพลสคอนโดมีเนียม ลาดพร้าว 138 กรุงเทพมหานคร

² ภาควิชาบริหารธุรกิจ วิทยาลัยดุสิตธานี

* Corresponding author. E-mail: kreangchai_tdai@hotmail.com

บทนำ

รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยอยู่ในสัดส่วนที่สูงมากคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17-18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ซึ่งถือว่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลกที่ประมาณการไว้ร้อยละ 9 (สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยที่สำคัญ, 2560) จะเห็นได้ว่าภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการของไทยมีความสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยหนึ่งในพื้นที่สำคัญที่ได้รับความสนใจและนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน (Community Engagement) ดังเห็นได้จาก ‘ราษฎรอาวุโส’ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยกล่าวว่า ระบบการท่องเที่ยวชุมชนสามารถใช้เป็นจุดคานงัดไปสู่การพัฒนาทุกเรื่อง และช่วยพัฒนาได้อย่างครบวงจร ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (ประเวศ วะสี, 2555)

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) มีเป้าประสงค์ที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทย ทั้งในเชิงสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้โฮมสเตย์ไทยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต โฮมสเตย์นั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สนับสนุนสังคมชนบทที่มีทางเลือกทางเศรษฐกิจจำกัดให้ใช้บ้านที่พักอาศัยและสถานที่ตั้งของชุมชนในการสร้างรายได้ (Kontogeorgopoulos, Churyen, & Duangsaeng, 2015)

โฮมสเตย์เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านช่องทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาโฮมสเตย์อย่างยั่งยืนนั้นมีผลกระทบด้านบวกในหลาย ๆ ด้าน (Positive Externalities) ที่เกิดจากการใช้ต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural Capital) และต้นทุนของทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Capital) ของชุมชนในพื้นที่ เช่น การสร้างความรักความสามัคคีในชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านเกิด การสร้างความภูมิใจในบ้านเกิด การสร้างรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นประโยชน์ของการศึกษาแนวทางในการสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์ไทย เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ดำเนินนโยบายและชุมชนต่าง ๆ สามารถประยุกต์ใช้แนวทางดังกล่าวเพื่อสนับสนุนและดำเนินธุรกิจโฮมสเตย์ของชุมชนไทยให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

บททวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยได้รับความสำคัญเพิ่มมากขึ้นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่การวิจัยในหัวข้อโฮมสเตย์นั้นยังไม่ได้รับความสนใจที่เพียงพอ (Kontogeorgopoulos et al., 2015) ในประเทศไทย การตื่นตัวและเข้ามาของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถลำดับเหตุการณ์ได้ดังนี้ คือ ช่วงที่โลกตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและหาทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว ช่วงปี พ.ศ. 2535 หลังจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เข้ามาเป็นกระแสใหม่และกระแสใหญ่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย โดยการผลักดันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism-

CBT) เริ่มก่อตัวขึ้นเติบโตคู่ขนานไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST) ต่อมาโครงการดังกล่าว ได้ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จัดตั้งสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งในช่วงดังกล่าวการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ได้ถูกกล่าวถึงหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว หลังวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี พ.ศ. 2541-2542 เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ในปี พ.ศ. 2544 มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product - OTOP) หลังปี พ.ศ. 2545 การท่องเที่ยวลงไปในชนบทหลากหลายรูปแบบ ในปี พ.ศ. 2547 มีการสร้างมาตรฐานโฮมสเตย์ (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน) กรมการท่องเที่ยว ได้นิยามโฮมสเตย์ไทย หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะต้องพักร่วมกับเจ้าบ้านชายคาเดียวกัน โดยมีห้องพักหรือพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเหลือ สามารถนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวพักได้ชั่วคราว ซึ่งมีจำนวนไม่เกิน 4 ห้อง มีผู้พักรวมกันไม่เกิน 20 คน โดยมีคำตอบแทนและจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร อันมีลักษณะเป็นการประกอบกิจการเพื่อหารายได้เสริม (กรมการท่องเที่ยว, 2554)

นอกจากนั้น ยังมีการให้นิยามการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนที่แตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism-CBT) กับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น เช่น Ecotourism ภาษาราชการ เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” แต่หลายชุมชนหรือหลายองค์กร เรียก “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ซึ่งความแตกต่างของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) กับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้นที่ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ชุมชนเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น ในส่วนโฮมสเตย์ (Homestay) ภาษาราชการ เรียกว่า “ที่พักสัมผัสวิถีวัฒนธรรมชนบท” มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ เน้นบ้านเป็นศูนย์กลาง แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการบริหารจัดการที่ชัดเจนในรูปองค์กรชุมชน จะพักค้างคืนในชุมชนในรูปแบบที่ชุมชนจัดการ อาทิ โฮมสเตย์ รีสอร์ท ชุมชน ตั้งแคมป์ หรือไม่ค้างคืนก็ได้ (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, ม.ป.ป.)

หลากหลายแนวคิดในการวิเคราะห์โฮมสเตย์ได้ถูกนำมาใช้เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงการศึกษาผลกระทบของธุรกิจดังกล่าวที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น (Reed, 1997) และการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาและกระจายรายได้ในทุกด้านของเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน (ประเวศ วะสี, 2555) ในขณะที่ Kontogeorgopoulos และคณะ (2015) ได้นำเสนอบทวิเคราะห์ในอีกมุมมองหนึ่งว่า ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจโฮมสเตย์ของชุมชนนั้นได้มาด้วยต้นทุนที่ต้องสูญเสียไปในสามด้าน ได้แก่ ภัยคุกคามต่อความเป็นดั้งเดิมของชนบท ภัยคุกคามต่อความหลากหลายทางเศรษฐกิจของชุมชน และภัยคุกคามต่อความยืดหยุ่นทางสังคมของชุมชน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้จะให้ความสำคัญไปที่จะทำอย่างไรในการสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนในการพัฒนาโฮมสเตย์จากมุมมองของผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจโฮมสเตย์ของชุมชนดังกล่าว

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์ในบริบทไทยจากมุมมองของผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ที่ประสบความสำเร็จจากทั้ง 4 ภูมิภาคของประเทศไทย

กรอบแนวคิด

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดวิจัยเชิงคุณภาพที่ว่า “แนวทางการสร้างความสำเร็จในการพัฒนาโฮมสเตย์ในประเทศไทย คือ อะไร ทำไม และอย่างไร” โดยการสอบถามเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลถึงการใช้แนวทางอะไรในการสร้างความสำเร็จ ทำไมถึงได้ใช้แนวทางดังกล่าว และทำอย่างไรจึงจะใช้แนวทางดังกล่าวไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนในการพัฒนาโฮมสเตย์ โดยกรอบแนวคิดเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ตั้งอยู่บนนิยามการรับรู้และประสบการณ์ของผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ที่ประสบความสำเร็จทั้งสี่ภูมิภาคของประเทศไทย โดยแนวทางในการสร้างความสำเร็จ หมายถึง แนวทางที่ทำให้การพัฒนาโฮมสเตย์ไทยประสบความสำเร็จและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชนในพื้นที่จากมุมมองของผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจโฮมสเตย์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัยนี้ คือ ศึกษาแนวทางในการสร้างความสำเร็จของโฮมสเตย์ไทยจากมุมมองของผู้นำชุมชนหรือประธานโฮมสเตย์ทั้ง 4 ภูมิภาค

ขอบเขตด้านประชากร มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชนหรือประธานโฮมสเตย์ทั้ง 4 ภูมิภาค ที่ได้รับการเสนอแนะจากเจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ โฮมสเตย์หนึ่งแห่งในแต่ละภูมิภาคที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ภาคเหนือ คือ โฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง จังหวัดเชียงราย ภาคกลาง คือ โฮมสเตย์ไทรน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคใต้ คือ โฮมสเตย์เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ โฮมสเตย์บ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตด้านเวลา ช่วงเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ เก็บข้อมูลในระหว่างเดือนมีนาคม 2561 ถึงเดือนกรกฎาคม 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ซึ่งมีจุดแข็ง คือ ช่วยในการค้นหาคำตอบที่ซับซ้อนของคำถาม “ทำไม” หรือ “อย่างไร” จากมุมมองของสมาชิกภายในกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหา “ความจริง” ที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเป็นการใช้จุดแข็งของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ให้ความสำคัญอยู่กับบริบท

ด้านสังคม กายภาพ และจิตใจ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลสำคัญต่อมุมมอง ประสบการณ์ และการกระทำของกลุ่มคนที่ต้องการศึกษาปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ และวิถีทางสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดการให้ความหมายและการกระทำต่าง ๆ ของกลุ่มคนที่ต้องการศึกษา (ทวิศักดิ์ นพเกษร, 2551) งานวิจัยนี้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน/ประธานโฮมสเตย์ทั้งสี่ภาคของประเทศไทยจำนวนทั้งหมด 4 ท่านโดยได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีการถอดเทปคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 ท่านและนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงแก่นสาระ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางแห่งความสำเร็จในการพัฒนาโฮมสเตย์ไทยจากมุมมองของผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ การวิเคราะห์เชิงแก่นสาระ (Thematic Analysis) คือ วิธีการที่ใช้สำหรับแยกแยะ (Identifying) วิเคราะห์ (Analyzing) และรายงานผลในรูปแบบหรือแก่นสาระ (Reporting Patterns/Themes) จากข้อมูลที่มี โดยสิ่งที่เป็นแก่นสาระ (Theme) ไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับการนับจำนวนที่กล่าวถึง แต่ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งนั้นหรือแก่นสาระสามารถจับบางสิ่งที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์กับคำถามการวิจัยทั้งหมดหรือไม่ (Braun & Clarke, 2006)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของงานวิจัยนี้นั้นใช้ทั้งวิธีการอุปนัย/อุปมาน (Inductive Method) และวิธีการนิรนัย/อนุมาน (Deductive Method) เพื่อจะทำการสร้างรูปแบบ (Patterns) ประเภท (Categories) และแก่นสาระ (Themes) (Creswell, 2014) การยืนยันความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของข้อค้นพบใช้หลักในทางสังคมศาสตร์ คือ Triangulation ซึ่งหมายถึง การเปรียบเทียบวิเคราะห์ข้อค้นพบ (Findings) ของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา (Phenomenon) จากแหล่งและมุมมองที่แตกต่างกันของผู้ให้ข้อมูล (ทวิศักดิ์ นพเกษร, 2551) ในการอ้างอิงถึงคำพูดของผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยใช้สัญลักษณ์ A1-A4 แทนประธาน/ผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ทั้ง 4 แห่ง โดย A1 แทนประธาน/ผู้นำชุมชนโฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง จังหวัดเชียงราย A2 แทนประธาน/ผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ไทรน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา A3 แทนประธาน/ผู้นำชุมชนโฮมสเตย์เกาะยวน้อย จังหวัดพังงา และ A4 แทนประธาน/ผู้นำชุมชน โฮมสเตย์บ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนของโฮมสเตย์ที่ประสบความสำเร็จทั้งสี่ภูมิภาคโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยวิเคราะห์เชิงแก่นสาระ (Thematic Analysis) สามารถสรุปเป็นแนวทางในการสร้างความสำเร็จของโฮมสเตย์ไทย ดังนี้

1. ความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน ในด้านรูปแบบความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชนเพื่อดำเนินการด้านธุรกิจโฮมสเตย์นั้น จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า มีรูปแบบการสร้างความร่วมมือขึ้นอยู่กับการบริบทของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ความสำเร็จของโฮมสเตย์ขึ้นอยู่กับการร่วมมือของคนในชุมชนเป็นหลัก และสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ คือ การสื่อสารและสร้างความเข้าใจของคนในชุมชนต่อธุรกิจโฮมสเตย์ วิธีการหลักที่ผู้นำชุมชนใช้ คือ การพูดคุยปรึกษาหารือในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนในชุมชน ผู้นำชุมชนทั้งหมดแสดงความเห็นว่าเนื่องจากโฮมสเตย์เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนมีรายได้

เสริมจากการท่องเที่ยวและยังสามารถใช้เป็นกลไกสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งให้กับชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุนของชุมชนในด้านสังคมและวัฒนธรรมและทุนทางทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดให้ความสำคัญในปัจจุบันนี้เป็นอย่างมากดังรายละเอียดบางส่วน ดังนี้

“พวกเรารู้ว่าปัญหามันมีอยู่ตรงนั้นนะ เราก็ประชุมกันบ่อยครับ สมาชิกประชุมกันก่อนแขกเข้าก็ประชุม หลังแขกเข้าก็ประชุม มันก็มีการจ่ายค่าอาหารค่าบ้านก็จ่ายกันวันที่ประชุมอะครับ ถ้ามีปัญหาเราก็ช่วยกันแก้ตรงนั้นอะครับ” (A1)

“หัวใจอันดับแรกเลย คือ ความเข้าใจของชุมชน...เพราะฉะนั้นปัจจัยหรือหัวใจแห่งความสำเร็จเนี่ย ชุมชนต้องมีความพร้อมว่าเราจะทำในเรื่องของการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวเป็นเรื่องการนำเสนอและให้บริการที่ดีของชุมชน คือ เราเอาชาวบ้านเป็นหัวใจหลัก และชุมชนต้องมีส่วนร่วม” (A2)

“สิ่งที่เราได้ คือ เราได้เพื่อนได้อะไรมากกว่าอะครับ แต่ถ้าสมมติทางโรงแรมหรือทางธุรกิจเขาทำเนี่ยก็จะขายแล้วแพงกว่าเราเท่าหนึ่ง เป้าหมายเขา คือ รายได้ แต่เป้าหมายเรา คือ เพื่อนสนิทญาติมาเยี่ยมกัน” (A3)

“มันอยู่ที่ชุมชน ชุมชนให้ความร่วมมือ เพราะว่าการทำท่องเที่ยวเนี่ยก็ต้องอาศัยชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการต้อนรับ การประกอบอาชีพ การเป็นสมาชิกของกลุ่มโฮมสเตย์ และที่สุด ก็คือ คณะกรรมการกลุ่มต้องมาประชุม...อาศัยว่าเราต้องสามัคคีกัน ต้องหมั่นประชุม ปรึกษาหารือกัน...คือมีจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้สมัครมาโดยตรง แต่ถ้านักท่องเที่ยวเกินจำนวนที่สมาชิกรับได้เขาก็จะคอยเสริม ถือว่าเป็นชุมชนที่ให้ความร่วมมือ” (A4)

2. การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า ในด้านการบริหารจัดการนั้น แต่ละชุมชนมีรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไปตามลักษณะการรวมตัวกัน บุคลิกของผู้นำชุมชนและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน แต่มีหลักสำคัญร่วมกันในการบริหารจัดการ คือ ระบบการบริหารจัดการที่ดีและโปร่งใส โดยรูปแบบของกิจกรรมในการบริหารจัดการดังกล่าวที่มีความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การประชุมพูดคุยกันระหว่างสมาชิกและคนในชุมชน ความโปร่งใสในการบริหารงานและการเงิน การสร้างแรงจูงใจรูปแบบต่าง ๆ สำหรับสมาชิกโฮมสเตย์ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดได้ชี้ให้เห็นถึงการประชุมพูดคุยกันระหว่างสมาชิกถือเป็นอีกหนึ่งคุณลักษณะสำคัญในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความไว้วางใจกันและสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างสมาชิกและคนในชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความเห็นในบางส่วน ดังนี้

“คณะกรรมการพวกเราก็ดั้งเป็นตุ๊กตาไว้เฉย ๆ ครับ ทุกคนต้องทำงานร่วมกันด้วยกัน...คือ บ้านหลังไหนยังไม่พร้อมก็ออกไปก่อน ถ้าพร้อมแล้วค่อยกลับเข้ามาใหม่” (A1)

“มีการเถียงกันไปเถียงกันมา...พีธีถือว่าทุกคนพูดเนียเขาพูดออกมาจากใจทุกคน เพราะฉะนั้นเราจะปล่อยทิ้งขว้างเหตุผลของเขาไม่ได้...พีธีเอาปัญหามาระดมสมองกัน” (A2)

“มีปัญหาอะไรก็มาคุยกันนะครับ ตอนแรกก็เริ่มมีปัญหาการจัดการ และรายได้ที่ไม่ค่อยลงตัว เราก็มมีการหมุนเวียน การกำหนด และมีฝ่ายต่าง ๆ อะไรอย่างนี้...เราจะแบ่งงานกันอย่างนี้สามารถเคลียร์ปัญหาได้” (A3)

“มันต้องมีการประชุมให้ความรู้กับกลุ่มที่ทำท่องเที่ยวโดยชุมชนนะ” (A4)

3. ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทที่สำคัญมากในการผลักดันโฮมสเตย์ให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน เนื่องจากต้องเป็นผู้ประสานงานและสร้างความไว้วางใจระหว่างคนในชุมชนที่มีความคิดเห็นหลากหลายและแตกต่างกันต่อการพัฒนาโฮมสเตย์ รวมถึงเป็นผู้จัดการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาภายในธุรกิจโฮมสเตย์ชุมชน ดังนั้น ผู้นำชุมชนจึงควรมีจิตสาธารณะ มีความรักในบ้านเกิดและชุมชนที่จะอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลังผ่านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ นอกจากนั้น ผู้นำชุมชนยังมีบทบาทที่สำคัญมากในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของสมาชิกในกลุ่ม และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในภาพรวมของชุมชนในการขับเคลื่อนโฮมสเตย์ให้ไปสู่เป้าหมาย ในมุมมองบางส่วนของผู้ให้ข้อมูล มีดังนี้

“ทั้งเหนื่อยทั้งสนุกอะครับ แต่มันเหนื่อยที่ว่าตอนที่ปัญหาครับ ถ้าตอนที่ไม่มีปัญหา ก็สนุกครับ เพราะว่าทำอะไรก็ทำด้วยกัน พัฒนาก็พัฒนาด้วยกัน” (A1)

“พีธีก็จะบอกว่าอยู่ที่พีธี คือ พีธีมีความรู้สึกและตั้งปณิธานไว้เลยว่า พีธีเป็นคนที่นี่พีธีลาออกจากการเป็นครู เพราะต้องการที่จะมาทดแทนแผ่นดินเกิดของเรา มาฟื้นฟูมายกระดับชุมชนของเรา เพราะเรารู้ว่าจริง ๆ แล้วบรรพบุรุษของเราสร้างสมสิ่งดี ๆ ไว้มากมาย แล้วบางทีมันก็หมดไป ๆ บางเรื่องมันจมไปโดยไม่มีการอนุรักษ์อะไรไว้เลย เมื่อจะทำตรงนี้แล้วเราต้องเข้มแข็ง เราต้องอดทน” (A2)

“คืออย่างต้องทำใจและมีใจ หมายถึง ต้องมีจิตใจสาธารณะ ชอบช่วยเหลือ... ต้องทำใจเพราะสิ่งนี้ต้องใช้เวลา” (A3)

“และที่เน้น ๆ ก็คือ ผู้นำ ผู้นำในชุมชนต้องมีใจที่จะทำท่องเที่ยวจริง ๆ มันถึงจะยั่งยืน เพราะว่าเราต้องระลึกเสมอว่าชุมชนของเราเนียอะ เออ มันน่าจะร่วมแรงร่วมใจกันทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักกับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าชาวไทยหรือต่างประเทศนะ” (A4)

4. คุณภาพมาตรฐานของที่พัก ผู้ให้ข้อมูลเสนอความเห็นว่าคุณภาพของที่พักนั้นถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งในปัจจุบันที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวใช้พิจารณาในการเข้าพัก และชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะหลักสามส่วนของคุณภาพมาตรฐานของที่พักโฮมสเตย์ ได้แก่ ความสะอาด ความปลอดภัย และความสะดวกต่อความต้องการของ

นักท่องเที่ยว อาทิเช่น ความสะอาดของที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ความสะอาดของอาหารและเครื่องดื่ม ความปลอดภัยของผู้เข้าพักในที่พักและยังรวมถึงความปลอดภัยในบริเวณโดยรอบภายในชุมชน ในด้านความสะอาดต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้ให้ข้อมูลชี้ให้เห็นว่าทางโฮมสเตย์ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในบางส่วนของที่พักให้เหมาะสมกับความต้องการบางส่วนของนักท่องเที่ยว เช่น ลักษณะห้องพักที่มีความเป็นส่วนตัว การติดแอร์ในห้องพัก การปรับปรุงห้องน้ำ เป็นต้น

“โฮมสเตย์นั้นต้องสะอาด 3 อย่าง คือ ห้องน้ำ ห้องครัว และที่นอนต้องสะอาด ก็เลยต้องช่วยกันจัดทำให้สะอาด...คือ ต้องทำให้สะอาด คือ เราก็ไม่ได้ลงทุนอะไรมาก คือ เสริมห้องน้ำนิด ๆ หน่อย ๆ และทำความสะอาด” (A1)

“ในการทำโฮมสเตย์เนี่ยบ้านของเราต้องสะอาดสะอาด บ้านของเราต้องเช็ดถู ต้องไม่มีหยากไย่ ห้องน้ำห้องส้วมต้องสะอาด ส้มก่อนอาบน้ำตากกางเกงในไว้ในส้วมอย่างเนี่ย เราทำไม่ได้ ส้วมบางคนมันนั่งยอง แต่สมัยเนี่ยคนเรามันปวดแข็งปวดขาจะมานั่งยอง ยังไงมันต้องมีชักโครก” (A2)

“ความปลอดภัยที่นี้ผมเอาแค่ 1,000 เปอร์เซ็นต์ครับ การลักขโมยไม่มี จอดมอเตอร์ไซค์ไม่ต้องล็อกกุญแจ รู้จักกันทุกคน...ในช่วงหลังนักท่องเที่ยวต้องการความเป็นส่วนตัว...และช่วงหลังนี้ทางนักท่องเที่ยวเขาอยากนอนห้องแอร์ เราก็ต้องติดแอร์ในบางบ้านด้วย” (A3)

“คือมุ้ง หมอน ที่นอนอะไรต่าง ๆ เนี่ยจะไม่ให้ปะปนกันเจ้าของบ้าน” (A4)

5. ผลผลิตและบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ของชุมชน จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ทั้งหมด พบว่า หนึ่งในความคาดหวังของผู้มาเข้าพักโฮมสเตย์ คือ การได้ประสบการณ์และการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และรวมถึงการได้ท่องเที่ยวและสัมผัสบรรยากาศธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ดังนั้น การพัฒนาโฮมสเตย์อย่างยั่งยืนจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการการท่องเที่ยวของชุมชน อาทิเช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม อาทิเช่น การทำอาหาร การทอผ้า การทำบุญใส่บาตร การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมยังเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านช่องทางการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกโฮมสเตย์และคนในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงมุมมองและความเห็นดังกล่าว ดังนี้

“อีกหนึ่งกิจกรรม คือ เราให้นักท่องเที่ยวลองเรือแม่ น้ำโขงที่ติดระหว่างชายแดนไทยกับลาว...และมีเรื่องราวเล่าให้นักท่องเที่ยวฟังว่า ตรงโน้นเป็นดินแดนแห่งสุวรรณภูมิ ตรงนั้นมีประวัติศาสตร์มาอย่างนั้นอย่างนี้...และเรายังมีเสาวรสให้กินสด ๆ เลยครับ ทั้งกินทั้งทำน้ำเสาวรสนี่อะครับ อีกอันหนึ่งก็ทำอาหารพื้นบ้านของคนอีสานครับ ก็มีแจ่วบอง ปลากระบอก และแกงผักต่าง ๆ แซกเข้ามาเขาก็ชอบ” (A1)

“เพราะว่าถ้ามาแล้วไม่เห็นความแตกต่างอะไรแล้วใครเขาอยากจะมา คือ มาแล้วมันต้องเห็นความแตกต่าง มันต้องเห็นแนวคิด แนวทางที่เขาทำกันมันน่าสนใจไหม...คือมันเป็นเรื่องของกาให้บริการทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุข อยากมาท่องเที่ยว อยากมาเห็นอยากมาชม ความเป็นตัวตนของเราพวกเราก็มองว่าเราบรรยายกาศวิถีไทยแบบดั้งเดิม เรามีวิถีของในเรื่องการที่เข้ามาอยู่ในบ้านเรือนไทย มาอยู่ในวิถีการเกษตรดั้งเดิมที่มันมีอยู่ มาทำขนมไทย มาทำอาหารไทยนะคะ มาสัมผัสวิถีชีวิตแบบเดิม ๆ” (A2)

“คือตอนเข้าไปทะเลอย่างน้อยก็รู้ว่าวิธีจับ จับแล้วได้อะไรบ้าง จับโดยวิธีไหน จะเห็นถึงความแตกต่างของประมงพื้นบ้านและประมงเชิงพาณิชย์...เรามีโครงการทำบ้านนกเงือก...และเรายังมีโครงการธนาคารต้นไม้...อันนี้เป็นการต่อยอดจากการท่องเที่ยวและนำไปสู่การดูแลต่าง ๆ” (A3)

“มีการจุดตะเกียงเกือบร้อยลูกเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นว่ เออสมัยก่อนเราใช้ตะเกียงนะไม่มีไฟฟ้า เราใช้ตะเกียงเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ดู แล้วก็มีการแสดงของเด็กนักเรียนและเยาวชน แล้วก็กลุ่มแม่บ้านรำต้อนรับนักท่องเที่ยว โน่นจนถึงสามทุ่มมีพิธีบายศรีสู่ขวัญมีหมอบทำขวัญมาทำขวัญให้ แล้วเจ้าของบ้านก็ไปผูกข้อมือ ผูกข้อมือให้กับนักท่องเที่ยว ผูกข้อมือเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ...หรือถ้าเป็นนักเรียน นักศึกษา หรือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติก็จะให้ทำหมวก ทำหมวกแบบจากต้นทุเรียนหรือต้นกกเนี่ย หรือพวกพวงกุญแจที่นักท่องเที่ยวสามารถนำกลับไปได้...ต่างชาติหรือนักเรียน นักศึกษาเนี่ยชอบทำขนมนะ ทำแล้วก็นั่งกินเลย” (A4)

6. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกต่อชุมชน จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า การประกอบธุรกิจโฮมสเตย์โดยชุมชนนั้นจะประสบปัญหาต่าง ๆ หลากหลายด้านทั้งในด้านองค์ความรู้และงบประมาณ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และรวมถึงสถาบันอุดมศึกษาควรเข้ามาช่วยสนับสนุนให้ความรู้และความช่วยเหลือแก่ชุมชนในการพัฒนาและปรับปรุงโฮมสเตย์ด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาโฮมสเตย์ไทยอย่างยั่งยืน การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนโฮมสเตย์กับหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ ที่พร้อมเข้ามาสนับสนุนถือว่าเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และหน่วยงานเหล่านี้ยังสามารถเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกินความสามารถของชุมชนโฮมสเตย์จะรับมือ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลให้ข้อเสนอแนะว่าการขอความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนนั้น ทางชุมชนต้องมีการสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาในระดับหนึ่งก่อนเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์แก่หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องถึงความตั้งใจในการดำเนินธุรกิจโฮมสเตย์ชุมชนให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

“คือ เขามาให้ความรู้หลายอย่างครับ เช่น วิธีจัดโฮมสเตย์ วิธีจัดโต๊ะรับแขก บางครั้งเขาให้ความรู้เกี่ยวกับการต้อนรับแขกครับ ทำยังไงจะให้ดูดี บางครั้งเขาก็มาช่วยแก้ปัญหาด้วยครับ” (A1)

“แต่สิ่งสำคัญจำไว้อย่างหนึ่งเลย ถ้าเรายังไม่มั่นใจยังไม่ตั้งใจ ยังไม่มีความตระหนัก หรือว่ายังไม่จริง รัฐเขามาดูเขาก็ประเมินออกกว่าจะมาช่วยสนับสนุนได้ไหม...พี่พุดของเรา ตั้งแต่สี่ห้าปีก่อนเลยว่า เรายังไม่ต้องไปร้องขอ เราทำของเราให้ดีที่สุดก่อน ตามศักยภาพของเราที่ฟังจะกระทำได้ แล้วรอไปอีกไม่เกินสิบปี พี่พุดไว้แบบนี้เลยนะ แต่มาถึงตอนนี้ เข้ากระทรวงเกษตร เดี่ยวพัฒนาชุมชน เดี่ยว ออย ก็จะมาช่วย กลายเป็นว่า ณ ปัจจุบัน รัฐเข้ามาช่วยเราเต็มที่ กระทรวงวัฒนธรรมก็เข้ามา กระทรวงการท่องเที่ยวก็เข้ามา กระทรวงอุตสาหกรรมก็เข้ามา มันค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป” (A2)

“คือที่ผ่านมามีงบจากหน่วยงานภายนอกในการซ่อมแซมห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว การทำป้ายประชาสัมพันธ์ การทำโบรชัวร์...การทำตลาดออนไลน์ การอบรม” (A3)

“คือในส่วนตรงนั้นะ หน่วยงานการก็ช่วยสนับสนุนด้วย...ช่วยจัดตั้งกลุ่ม OTOP ขึ้นมา แล้วการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็เข้ามาช่วยดูแล” (A4)

7. การตลาดและการประชาสัมพันธ์ การตลาดและการประชาสัมพันธ์ถือเป็นหนึ่งในแนวทางการสร้างความสำเร็จที่สำคัญในมุมมองของผู้ให้ข้อมูล ความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลในด้านการทำการตลาดและการประชาสัมพันธ์นั้นมีหลากหลายรูปแบบและแตกต่างกัน โดยในบางพื้นที่นั้นมีความเข้าใจและมีการประชาสัมพันธ์ผ่านหลากหลายช่องทาง โดยหนึ่งในแนวคิดที่สำคัญจากผู้ให้ข้อมูล คือ การบอกต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวจากการได้มาเข้าพักผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) และฟอรัมออนไลน์ต่าง ๆ โดยที่ทางชุมชนอาจจะไม่ต้องลงทุนในการประชาสัมพันธ์หากทางโฮมสเตย์สามารถสร้างความประทับใจในด้านต่าง ๆ ให้แก่แขกที่มาเข้าพัก

“เรามีทุกอย่างเลยครับ มี เฟซบุ๊ก (Facebook) มีกลุ่มดาราที่มาถ่ายทำก็มีครับ” (A1)

“สิ่งที่เราต้องการ คือ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร” (A3)

“คือ จริง ๆ แล้วแขกที่มาพักแล้วประทับใจ แล้วเขาก็ไปลงเว็บให้เรา คือ เขามาแล้ว เขาก็ประทับใจ แล้วเขาก็ส่งเอกสารมาให้ผมดูว่าเขาประชาสัมพันธ์ให้เรานะ โดยที่ที่เราไม่ต้องไปเสียค่าใช้จ่ายอะไรถ้าเขามาพักแล้วเขาประทับใจ เขาก็บอกต่อเล่าข่าวกันไปเองและ ก็ไปทำเว็บให้เราด้วย อันนี้ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด” (A4)

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีมุมมองหรือนิยามโฮมสเตย์ในบริบทของประเทศไทยนั้นต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ 1) การจัดหาและให้บริการที่พักในบริบทท้องถิ่น (Provision and Service of Accommodation in Local Contexts) 2) การปฏิสัมพันธ์และบริการด้วยไมตรีจิตของเจ้าบ้าน (Interaction and Service of Host Hospitality) และ 3) การจัดหาผลิตภัณฑ์และบริการ

ด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ทุนของชุมชนในด้านสังคมและวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ (Provision of Tourism Products and Service by Using Community Capitals of Socio-Cultural and Natural Resources)

นอกจากนั้น งานวิจัยนี้ยังได้วิเคราะห์และสรุปนำเสนอแนวทางในการสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์ไทยจากมุมมองของผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ทั้งสี่ภูมิภาคเป็น 7 ด้านหลักดังนี้ คือ 1) ความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน 2) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของชุมชน 3) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน 4) คุณภาพมาตรฐานของที่พัก 5) ผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ของชุมชน 6) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกต่อชุมชน และ 7) การตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยแต่ละโฮมสเตย์จะมีแนวทางในการสร้างความสำเร็จที่นำไปสู่ความยั่งยืนที่คล้ายคลึงกันในหลาย ๆ ด้าน แต่ในขณะที่เดียวกันรูปแบบการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จในแต่ละแนวทางดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับบริบทในแต่ละพื้นที่

ด้านความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชนและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของชุมชนในบางพื้นที่จะมีคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นตุ๊กตาเท่านั้น แต่การสร้างความร่วมมือและความสามัคคีนั้นเกิดขึ้นจากต้นทุนทางสังคมที่มีความไว้วางใจกัน ในขณะที่บางแห่งเป็นการผสมผสานระหว่างต้นทุนทางสังคมและการบริหารจัดการที่มีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจนเพื่อให้การทำงานเป็นไปด้วยความราบรื่น กล่าวคือ ต้นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากความไว้วางใจ (Trust) ภายในของคนชุมชนนั้นมีความสำคัญมากกับแนวทางทั้งสองด้านดังกล่าว

ด้านของความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนถือเป็นอีกหนึ่งกุญแจสำคัญของแนวทางในการสร้างความสำเร็จของโฮมสเตย์ การบริหารจัดการโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นความร่วมมือของชุมชนในการวางแผนถือเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น การวางแผนจึงต้องอาศัยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ภายในชุมชนที่อาจจะมีความคิดเห็นคล้ายกันหรือขัดแย้งกันในการดำเนินงานซึ่งอาจนำไปสู่การพัฒนาที่หยุดชะงักอันเนื่องมาจากความขัดแย้งดังกล่าว ในบริบทของสังคมไทยในชนบทผู้นำชุมชนถือว่าเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ Reed (1997) ได้กล่าวไว้ว่าความสัมพันธ์ของอำนาจ (Power Relations) ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความเข้าใจต่อการวางแผนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและความสำเร็จที่เกี่ยวข้องของความพยายามที่เกิดจากความร่วมมือ Nunkoo และ Gursoy (2016) ยังได้ชี้ให้เห็นว่า อำนาจ (Power) และ ความไว้วางใจ (Trust) ถือเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานสำหรับกระบวนการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนเป็นหนึ่งในสะพานหลักที่เชื่อมความหลากหลายของอำนาจในมิติต่าง ๆ ของชุมชน และการสร้างและประสานความไว้วางใจระหว่างคนในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน และผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความเห็นพ้องกันว่าความเข้มแข็งและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนภายในชุมชนเป็นปัจจัยหลักสำคัญในการแก้ไขปัญหาและความท้าทายในการพัฒนาโฮมสเตย์ในแต่ละท้องถิ่น

ด้านของคุณภาพมาตรฐานของที่พัก ในลักษณะที่พักแบบโฮมสเตย์ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวอีกหนึ่งรูปแบบที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้พักร่วมกับเจ้าของบ้าน เมื่อสรุปจากมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้ พบว่าคุณภาพมาตรฐานของที่พักควรให้ความสำคัญในสามด้าน ได้แก่ ความสะอาด ความปลอดภัย และความสะดวก

ต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยของกรมการท่องเที่ยวที่มีความใกล้เคียงกับปัจจัยด้านนี้ คือ ด้านที่พัก ด้านอาหาร และด้านความปลอดภัย (กรมการท่องเที่ยว, 2558)

ด้านผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่โฮมสเตย์ในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่าแนวทางในการสร้างความสำเร็จของโฮมสเตย์นั้นต้องอาศัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนในส่วนของผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์เข้าไว้ด้วย เพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การรวบรวมเอาของดีของชุมชนซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน ที่ชุมชนแต่ละแห่งมีแตกต่างกัน มาออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว (พจนานา สนวนศรี, 2560) ซึ่งจะได้เห็นได้จากโฮมสเตย์ตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกจากการวิจัยครั้งนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน การที่นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ในการลงมือทำ และมีความรู้ความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่เพิ่มมากขึ้นผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวอย่างมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนในแต่ละพื้นที่ นอกจากนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการดังกล่าวมีส่วนอย่างมากในการสร้างความตระหนักและความรักและหวงแหนต่อวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ โดยการปกป้องดังกล่าวนั้นมีรูปแบบและลักษณะแตกต่างกันไป เช่น กลุ่มเกาะยาวน้อยในภาคใต้เน้นให้ความสำคัญกับปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังถูกทำลายทางชุมชนจึงได้เห็นโอกาสในการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนและโฮมสเตย์เป็นกระบอกเสียงในการสื่อสารกับคนภายนอกถึงความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนโฮมสเตย์ยังถือเป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกต่อชุมชนถือว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับชุมชนที่กำลังเริ่มพัฒนาโฮมสเตย์ การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันอุดมศึกษา ถือเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกินความสามารถในการรับมือของชุมชน ทางด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ จะเห็นได้ว่า กลยุทธ์ของการบอกต่อ (Word of Mouth) นั้นมีความสำคัญมาก เพราะผู้ที่มาเข้าพักนั้นหากมีความประทับใจก็จะมีกระแสการเผยแพร่ออกไปในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านช่องทางของสังคมสื่อออนไลน์ (Social Media) โดยแนวทางการประชาสัมพันธ์ควรมีการพิจารณาในองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ช่องทางที่จะใช้ในการประชาสัมพันธ์ สื่อที่จะใช้ในการประชาสัมพันธ์ และเนื้อหาที่ต้องการสื่อเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจความเป็นลักษณะเฉพาะของโฮมสเตย์ในท้องถิ่น (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2550)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำประโยชน์จากการศึกษาไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

ความท้าทายของการบริหารจัดการโฮมสเตย์ในบริบทไทย ในมุมมองของผู้วิจัยประเมินว่าจำนวนผู้เข้าร่วมโฮมสเตย์ในชุมชนอาจจะไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในเบื้องต้น เพราะในการเข้าร่วมนั้นจากประสบการณ์ของผู้นำ

ชุมชนและผู้จัดการโฮมสเตย์ในแต่ละพื้นที่นั้นจะประสบปัญหาที่คล้ายกัน คือ การลดลงของจำนวนครอบครัว ผู้ที่เข้าร่วม แต่สิ่งที่แต่ละชุมชนควรให้ความสำคัญ คือ ความเต็มใจและความร่วมมือกันในการสร้างโฮมสเตย์ ให้ดำเนินไปในแนวทางที่ได้วางไว้ นอกจากนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งในภาคนโยบายและภาคปฏิบัติ รวมถึงชุมชนที่สนใจดำเนินธุรกิจโฮมสเตย์ควรให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้แนวทางการสร้างความสำเร็จ อย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์ไทยทั้ง 7 ด้านที่ได้จากผลการวิจัยนี้ ดังกล่าวมาข้างต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

นักวิจัยหรือผู้ที่สนใจในการศึกษาโฮมสเตย์ควรให้ความสำคัญกับบริบทท้องถิ่นเป็นสำคัญ เนื่องจากหนึ่งในแกนสำคัญของการพัฒนาโฮมสเตย์ไทยนั้น คือ การสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งให้ชุมชนผ่านทางบริบทต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และทรัพยากรทางธรรมชาติในท้องถิ่น โดยแนวทางในการสร้างความสำเร็จที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้นั้นยังสามารถนำไปต่อยอดด้านการวิจัยเพิ่มเติมทั้งในด้านเชิงลึกในแต่ละแนวทาง/ปัจจัย และเชิงความเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2554). ประกาศกรมการท่องเที่ยว เรื่อง กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2554. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2561, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2555/E/026/59.PDF>
- กรมการท่องเที่ยว. (2558). *มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2551). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประเวศ วะสี. (2555). ปาฐกถาพิเศษ ของนายแพทย์ประเวศ วะสี ในหัวข้อ “ชุมชนท่องเที่ยวตามวิถีพอเพียง”. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2561, จาก <http://www.dasta.or.th/th/component/k2/item/482>
- พจนาน สุวนศรี. (2560). การท่องเที่ยวโดยชุมชน. *รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว*, 7, 60-67. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8404
- สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยที่สำคัญ. (2560). *รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว*, 7, 10-17. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8404
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2559, จาก http://www.cbt-i.org/?ge=show_pages&gen_lang=20112012094103#.V1kg8ZyLTcs
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. (2550). *คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. London, England: Sage.

- Kontogeorgopoulos, N., Churyen, A., & Duangsaeng, V. (2015). Homestay tourism and the commercialization of the rural home in Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 20(1), 29-50.
- Nunkoo, R., & Gursoy, D. (2016). Rethinking the role of power and trust in tourism planning. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 25(4), 512-522.
- Reed, M. G. (1997). Power relations and community-based tourism planning. *Annals of Tourism Research*, 24(3), 566-591.